

De Avond van Wiegel

Hans Wiegel:
De Macht van de Eerste Kamer

HAAGSCH
COLLEGE

MONTESQUIEU INSTITUTE
VAN WETENSCHAP NAAR SAMENLEVING

NIEUWS
POORT

Omslag: Algemene Politieke Beschouwingen in Eerste Kamer, foto: Richard van Elferen.

Beste bezoeker van het Haagsch College

Fijn dat u naar de Avond van Wiegel bent gekomen over de macht van de Eerste Kamer. Over twee dagen zijn de Provinciale Statenverkiezingen. En daarmee kiezen we indirect de Eerste Kamerleden. Voor het huidige kabinet bijzonder spannende verkiezingen. Houden regeringspartijen PvdA en VVD samen met de constructieve drie (D66, Christen Unie en SGP) een meerderheid in de Eerste Kamer? En welke consequenties hebben de nieuwe verhoudingen voor het Kabinet Rutte II straks?

Hans Wiegel was onder andere vice-premier, fractievoorzitter in de Tweede Kamer en Eerste Kamerlid voor de VVD. Tijdens dit college zal hij ingaan op de rol en de macht van de Eerste Kamer.

Inhoudelijke goodiebag

Als dank voor uw komst bieden we u in samenwerking met het Montesquieu Instituut en Repro- van de Kamp deze inhoudelijke goodiebag aan.

Ook blikken we met een aantal foto's, verslagen en een mindmap terug op het vorige Rusland- NAVO College van Christ Klep.

Agenda Haagsch College

Het volgende Haagsch College in Nieuwspoord kunt u alvast in uw agenda zetten:

20 april Mathijs Bouman: Het Grote Euro College: de Grieken en the Big Bazooka

Mario Draghi, president van de Europese Centrale Bank, kondigde eind januari aan dat hij vanaf maart de geldkraan wagenwijd open zal zetten. De ECB zal 1.140 miljard euro in de economie pompen. Helpt deze Big Bazooka de eurozone er weer bovenop? Of zorgen de nieuwe Griekse ontwikkelingen ervoor dat de euro echt in de problemen komt?

Houdt onze website in de gaten voor de komende colleges. We hopen u de volgende keer weer te begroeten.

De initiatiefnemers van het Haagsch College, Freek Ewals en Vincent Rietbergen

Blokkerende Senaat

Door de redactie van **Parlement & Politiek**,
partner van het **Montesquieu Instituut**.

De verwerping van het wetsvoorstel over de vrije artsenkeuze liet weer eens goed zien dat de Eerste Kamer voorstellen kan tegenhouden die een lange voorgeschiedenis hadden. Toch kun je moeilijk stellen dat de Eerste Kamer een enorme 'hindermacht' is. Als voorstellen worden tegengehouden in de Senaat, dan komen die meestal later in gewijzigde (of anders gesteld: verbeterde) vorm weer terug.

Verwerping van wetsvoorstellen door de Eerste Kamer komt vaker voor dan verwerpingen door de Tweede Kamer, maar ook in de Senaat is het wegstemmen van wetsvoorstellen vrij uitzonderlijk. Dat de Tweede Kamer nog veel minder verwerpt, komt overigens omdat het kabinet zelf soms besluit een wetsvoorstel in te trekken. Dat krijgt als regel veel minder aandacht dan verwerping door de Eerste Kamer. Dat bijvoorbeeld in 2004 onder druk van de Tweede Kamer een wetsvoorstel werd ingetrokken om tot een nieuwe wettelijke regeling voor medezeggenschap te komen, bleef grotendeels buiten de publiciteit. Vaak worden wetsvoorstellen bovendien ingetrokken als een kabinet van andere politieke samenstelling aantreedt, zoals bijvoorbeeld het geval was bij de Wet kilometerprijs.

Welke belangrijke voorstellen hield de Eerste Kamer in haar geschiedenis tegen en was dat dan een definitief einde van dat voorstel? We maken daarbij een onderscheid tussen 'gewone' wetsvoorstellen, Grondwetsherzieningen en initiatiefwetsvoorstellen. Ook blokkering in de Eerste Kamer, anders dan door verwerping, wordt belicht.

Belangrijkste 'geblokkeerde' wetsvoorstellen

1860: wet tot aanleg en exploitatie van spoorwegen

Het kabinet-Rochussen wilde particuliere spoorwegaat-

schappijen de zogenoemde Noorder- en Zuiderspoorlijn laten aanleggen en laten exploiteren. Vanwege allerlei bezwaren, zoals bevoordeling van Rotterdam boven Amsterdam, verwierp de Eerste Kamer dit voorstel. Het opvolgende kabinet-Van Hall-Van Heemstra bracht een jaar later een wet tot stand die zorgde voor staatsaanleg en alleen de exploitatie toekende aan particuliere ondernemingen.

1891: splitsing kiesdistricten

Het christelijke kabinet-Mackay stelde voor de kiesdistricten in de grote steden te splitsen. De meervoudige districten waren ongunstig voor de christelijke partijen, omdat zij als minderheid in de steden daar geen kans maakten op zetels. De liberale meerderheid in de Eerste Kamer zorgde echter voor verwerping van het wetsvoorstel. Bij de herziening van de Kieswet in 1896 door minister Van Houten werden alsnog enkelvoudige kiesdistricten in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht ingevoerd.

1904: Wijziging Hogeronderwijswet

Het kabinet-Kuyper wilde dat studenten aan de (bijzondere) Vrije Universiteit het recht kreeg om aan die universiteit ook een titel te behalen. Dat kon tot dan alleen op (openbare) rijksuniversiteiten. Na verwerping van het voorstel door de in meerderheid liberale Eerste Kamer ontbond Kuyper de Senaat. Na nieuwe verkiezingen kregen de christelijke partijen een meerderheid in de Eerste Kamer (de gewijzigde politieke verhouding in de Provinciale Staten konden nu in één keer worden 'verzilverd'). Het opnieuw ingediende voorstel werd daarna wel aangenomen.

1927: Verdrag met België

In 1925 sloten Nederland en België een Verdrag. Hiermee moesten de tijdens de Eerste Wereldoorlog verslechterde onderlinge verhoudingen worden hersteld. Het Verdrag regelde onder meer dat België een kanalen zou krijgen van Antwerpen naar de Rijn en naar het Ruhrgebied. Tegen het Verdrag kwam veel (publiek) verzet, onder andere door een Actiecomité onder leiding van Anton Mussert. De Tweede Kamer nam de goedkeuringswet niettemin met 50 tegen 47 stemmen aan.

Op 24 maart 1927 verwierp de (voltallig aanwezige) Eerste Kamer het wetsvoorstel met 33 tegen 17 stemmen. Vrijwel alle fracties waren verdeeld. Minister Van Karnebeek van Buitenlandse Zaken trad naar aanleiding hiervan af.

Pas in 1964 kwam alsnog een Rijn-Scheldeverdrag tot stand, die Antwerpen een verbinding met de Rijn gaf. De verhoudingen tussen beide landen waren overigens ondanks de verwerping al eerder genormaliseerd.

1960: wijziging Loterijwet

Verzet van met name de VVD-fractie tegen een compromis leidde in 1960 tot verwerping van de 'toto'-wet. De christelijke coalitiegenoten van de VVD in het kabinet-De Quay hadden ingestemd met invoering van de voetbaltoto, maar daarbij was bedongen dat de hoofdprijs maximaal f 50.000 zou zijn. In 1961 werd een nieuw voorstel met een maximum nettoprijs (dus na aftrek van belastingen) van f 50.000 alsnog aanvaard.

Interview met de heren Lankhorst (PSP), Diepenhorst (CHU), Bruins Slot (ARP) en Geertsema (VVD) na behandeling van het ontwerp van wet tot wijziging van de Loterijwet. Bron: Nationaal Archief, 2015

1968: Wet huurdersbijdragen

Het kabinet-Cals (christendemocraten en PvdA) kwam in 1966 met een wetsvoorstel om door invoering van een huurbelasting de doorstroming van huurders naar duurdere huurwoningen te bevorderen. Minister Schut (kabinet-De Jong) loodste dit voorstel door de Tweede Kamer, maar in de Eerste Kamer stemden slechts drie leden vóór en waren 58 leden tegen. Tegen het wetsvoorstel was vooral na aanvaarding door de Tweede Kamer veel maatschappelijk verzet gekomen.

1986: verhaal kosten bijstand

In 1986 verwierp de Eerste Kamer een wetsvoorstel van het eerste kabinet-Lubbers tot invoering van een verhaalsplicht door gemeenten van de kosten van bijstand, met name door voormalige echtgenoten van gescheiden vrouwen. Vooral de wijze waarop de bezwaarprocedure was geregeld, stuitte op bezwaren. Het voorstel werd met 38 tegen 36 stemmen verworpen. In 1989 kwam alsnog een wettelijke regeling tot stand.

1995: invoering prestatiebeurs

Demonstraties tegen minister Ritzen. Bron: Radboud Universiteit Flickr, 2015

Minister Ritzen op de laatste dag van de aftredende Eerste Kamer een wetsvoorstel sneuvelen, waarin studiefinanciering werd gekoppeld aan studieprestaties. Omdat een VVD-lid en een D66-lid (die beiden niet zouden terugkeren in de nieuwe Senaat) met de oppositie meestemden, werd het voorstel met één stem verschil verworpen. Een jaar later werd een nieuw voorstel wel aangenomen.

2011: Elektronisch patiëntendossier

Een wetsvoorstel om invoering van een landelijk elektronisch patiëntendossier (EPD) mogelijk te maken, stuitte op grote bezwaren van de gehele Kamer, die het op voorstel unaniem verwierp. De Kamer vond het systeem risicovol, onveilig en gecompliceerd.

Grondwetsherzieningen

1887: initiatief-Schaepman (onderwijsbepalingen)

Dit voorstel van de Katholieke voorman Schaepman beoogde de subsidiëring van het bijzonder onderwijs in de Grondwet te regelen. Door steun van enkele liberalen kreeg het voorstel een meerderheid in de Tweede Kamer, maar de liberale meerderheid in de Eerste Kamer wees het wetsvoorstel af. Geconcludeerd werd echter dat de Grondwet subsidiëring van het bijzonder onderwijs niet verbod en materieel werd daarmee toch een belangrijke stap gezet naar oplossing van de onderwijskwestie.

1952: uitbreiding ledental Tweede en Eerste Kamer
De Eerste Kamer wees bij de tweede lezing zowel de uitbreiding van de Eerste als van de Tweede Kamer af. Behalve de uitbreiding maakte het voorstel stemoverdracht mogelijk

van Kamerleden die vanwege internationale verplichtingen niet in het parlement aanwezig konden zijn. In 1956 werd de uitbreiding alsnog aanvaard, maar zonder de mogelijkheid tot stemoverdracht.

1980: voorzitterschap Verenigde Vergadering

Bij de algehele Grondwetsherziening wilde de Tweede Kamer dat de Verenigde Vergaderingen voortaan door de voorzitter van de Tweede Kamer zouden worden voorgezeten. De Eerste Kamer wees dit af. Ook een nieuw voorstel om de Verenigde Vergadering zelf te laten bepalen wie voorzitter zou zijn, werd door de Eerste Kamer verworpen.

1982: minderheidsrecht parlementaire enquête

Bij de tweede lezing wees de Eerste Kamer de mogelijkheid af om een parlementaire minderheid het recht te geven een parlementaire enquête laten houden. De CDA-fractie in de Senaat stemde, anders dan bij de eerste lezing, tegen. In 1986 verwierp de Eerste Kamer een initiatiefvoorstel-Van der Burg/Stoffelen dat eveneens beoogde het minderheidsrecht op enquête in te voeren.

1996: tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers

In 1996 kreeg het voorstel over om de mogelijkheid voor vrouwelijke volksvertegenwoordigers om zich bij zwangerschap tijdelijk te laten vervangen bij de tweede lezing geen tweederde meerderheid. Een nieuw voorstel haalde het in 2005 wel.

1999: correctief referendum

Omdat bij de tweede lezing op één stem na geen tweederde meerderheid werd gehaald, sneuvelde het voorstel om invoering van een correctief referendum mogelijk te maken.

De verwerping van het voorstel correctief referendum in 1999 werd bekend als 'de Nacht van Wiegel'. Bron: de Telegraaf

2005: deconstitutionalisering burgemeestersbenoeming

In de Eerste Kamer was in 2005 geen tweederde meerderheid voor het wetsvoorstel om niet langer in de Grondwet de benoeming van de burgemeester te regelen. De bezwaren richtten zich overigens met name tegen een al aanhangig wetsvoorstel over de gekozen burgemeester.

Initiatiefwetsvoorstellen

1917: invoering premievrije staatspensioen

De Tweede Kamer nam in 1916 het wetsvoorstel over invoering van het premievrije staatspensioen aan. De in meerderheid oppositionele Eerste Kamer verhinderde in 1917 echter verdere afhandeling van het wetsvoorstel, dat daarmee kwam te vervallen (onafgehandelde voorstellen vervielen toen nog automatisch). Het wetsvoorstel werd als initiatiefvoorstel opnieuw ingediend en aanvaard door de Tweede Kamer. De Eerste Kamer gaf in meerderheid evenwel geen steun aan het wetsvoorstel.

1922 en 1925: invoering plaatselijke keuze Drankwet

Twee keer verwierp de Eerste Kamer een wetsvoorstel van de ARP'er Rutgers om bij toepassing van de Drankwet plaatselijke keuze (een lokaal referendum) in te voeren.

1976: regeling abortus provocatus

Het gevoelige onderwerp afbreking zwangerschap leek in 1976 via een initiatiefwet te worden beslecht. De Tweede Kamer nam dat jaar met ruime meerderheid een gezamenlijk voorstel van PvdA en VVD, verdedigd door de leden Lamberts, Roethof, Veder-Smit en Geurtsen aan. In een voltallig aanwezige Eerste Kamer werd het voorstel met 41 tegen 34 stemmen verworpen. Vooral de tegenstem van twaalf VVD-leden was daarbij van belang.

Het kabinet-Van Agt bracht in 1980 als nog een regeling voor abortus tot stand, waarbij belangrijk verschil met het voorstel uit 1976 was, dat er een bedenkenperiode moest worden ingelast.

1997: bevordering deeltijdarbeid

Een voorstel van GroenLinks-Kamerlid Paul Rosenmöller om werken in deeltijd te bevorderen, kreeg in 1997 geen meerderheid (43 tegen 26 stemmen).

2006: scheiding zonder rechter

Een wetsvoorstel van de VVD'er Ruud Luchtenveld om het mogelijk te maken zonder rechterlijke tussenkomst een echtscheiding te regelen en voortgezet ouderschap te regelen, werd in 2006 verworpen. Alleen D66 stemde voor het wetsvoorstel. In 2008 kwam een wet tot stand die vooral het voortgezette ouderschap na echtscheiding regelde.

Protesten op het Binnenhof tegen regeling abortus provocatus.

2012: verbod onverdoofd ritueel slachten

Het door PvdD-fractievoorzitter Thieme ingediende voorstel over verplichte verdooving van dieren bij ritueel slachten kreeg geen meerderheid, omdat er volgens de meerderheid onvoldoende rekening was gehouden met de vrijheid van godsdienst.

Blokking zonder verwerping

Ook zonder dat een wetsvoorstel in stemming komt, kan feitelijk sprake zijn van blokkering. In 1985 zag het kabinet vanwege kritiek uit de Senaat af van afhandeling van een wetsvoorstel tot regeling van het omgangsrecht na scheiding. Een aangepast wetsvoorstel werd later wel aanvaard. In 1991 werd na een langdurige behandeling de goedkeuringswet van het Eems-Dollard-verdrag ingetrokken, omdat veel fracties in de Senaat kritisch waren.

Verzet van met name de CDA-fractie zorgde er rond 1992/1993 voor dat het zogenoemde Plan-Simons strandde. Een aantal wetsvoorstellen die uiteindelijk moesten zorgen voor een ander stelsel van ziektekostenverzekering bereikte nog wel het Staatsblad, maar het verlangen om ook de afzonderlijke uitvoeringsregelingen bij wet te regelen, leidde tot vertraging en uiteindelijk afstel van het gehele Plan. Het duurde tot 2005 voordat er een nieuw stelsel voor zorgverzekeringen kwam.

In 1995 leidde ernstige kritiek in de Eerste Kamer er toe dat het wetsvoorstel Nabestaandenwet van het derde kabinet-Lubbers werd ingetrokken. Een poging om via een novelle tegemoet te komen aan bezwaren, was niet afdoende gebleken. Het kabinet-Kok II wist wel een Nabestaandenwet tot stand te brengen.

Afstel

Huurwaardeforfait

In januari 1990 ontstonden er problemen rond het wetsvoorstel tot verhoging van het huurwaardeforfait en verlaging van de overdrachtsbelasting. Dit wetsvoorstel was een direct gevolg van afspraken in het regeerakkoord van het pas opgetreden derde kabinet-Lubbers. Met het wetsvoorstel, zo meende het kabinet, zou mede een bijdrage kunnen worden geleverd aan terugdringing van de mobiliteit. Verhuizen werd immers aantrekkelijker, waardoor mensen eerder geneigd zouden zijn dichterbij hun werk te gaan wonen.

Tijdens de schriftelijke behandeling in de Eerste Kamer kwam er ernstige kritiek van de zijde van CDA, VVD en D66. CDA en VVD bestreden dat het wetsvoorstel positieve milieueffecten zou hebben. Hun bezwaren werden tijdens de plenaire behandeling herhaald.

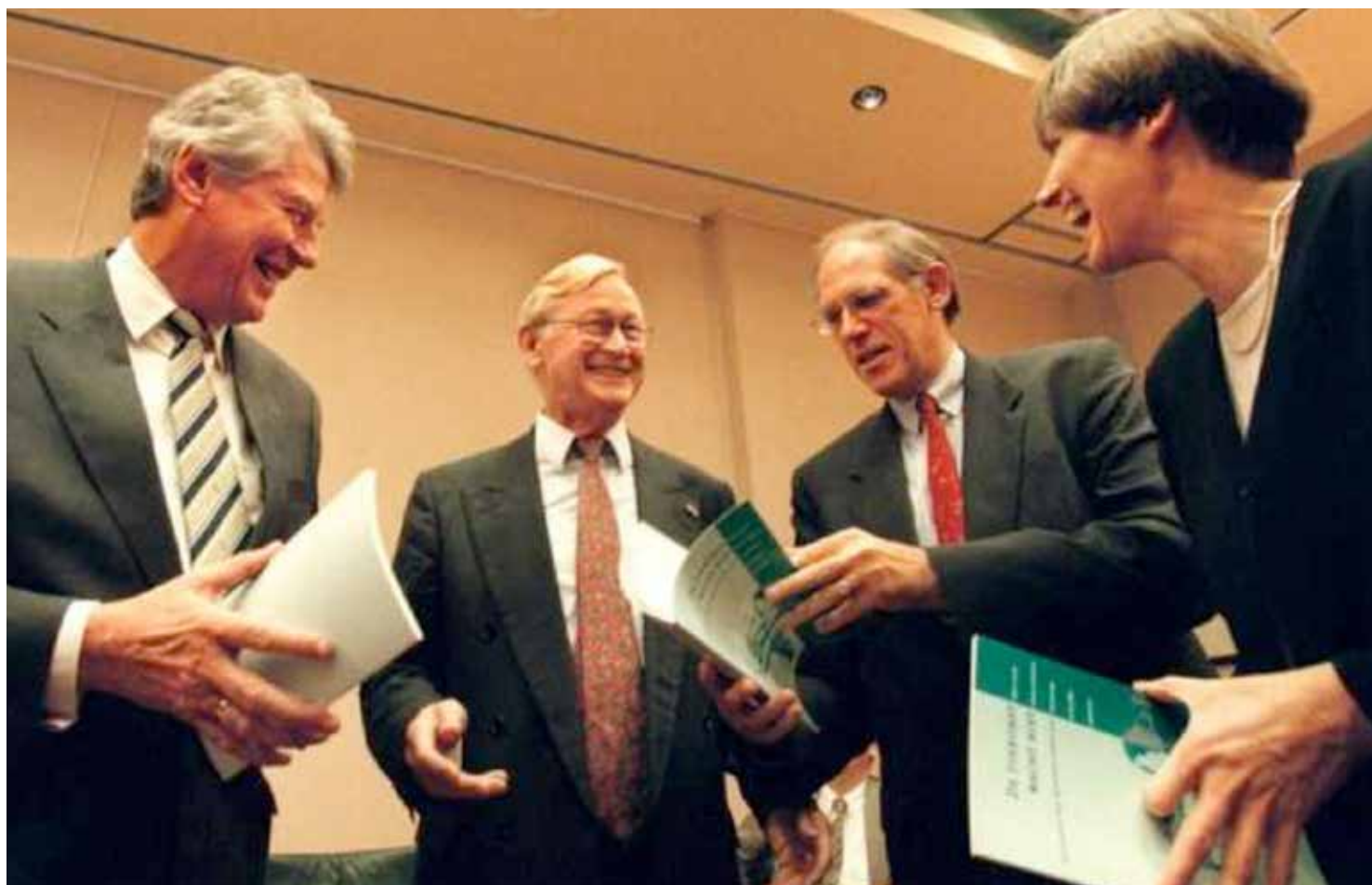
De geringe steun noopte staatssecretaris Enneüs Heerma het wetsvoorstel nog voor de plenaire behandeling in te trekken.

Eems-Dollardverdrag

Bezwaren van de kant van milieu- en natuurbescherming tegen het in 1984 met de Bondsrepubliek Duitsland gesloten Eems-Dollardverdrag leidde in 1991 tot intrekking van het goedkeuringsvoorstel, dat toen al geruime tijd bij de Eerste Kamer lag.

Het verdrag moest het voor Duitsland mogelijk maken een nieuwe Dollardhaven aan te leggen en de loop van de Eems te verleggen. In de Tweede Kamer was het wetsvoorstel aangenomen met steun van VVD, SGP, GPV en CDA. Laatstgenoemde partij was hoofdzakelijk akkoord gegaan met het oog op 'het goede nabuurschap'.

In de Eerste Kamer toonde de CDA-fractie zich echter zowel in het voorlopig als in het nader voorlopig verslag uiterst kritisch. Deze opstelling leidde uiteindelijk - ondanks druk van Duitse zijde op de Nederlandse regering - na vier jaar tot intrekking.

De commissie ' Vernieuwing Bestuurlijke Organisatie ' onder leiding van prof.mr. Andriessen (2e l.) biedt haar advies aan, aan premier Kok, minister Dijkstal van binnenlandse zaken en staatssecretaris van der Vondervoort. De commissie is van mening dat er een rechtstreeks gekozen stadsprovincie Rotterdam moet komen. Bron: ANP - Ed Oudenaarden, 22 oktober 1996

Recht voor inschrijving van een notariële akte in het centraal testamentenregister

In februari 1993 kwam het derde kabinet-Lubbers met een wetsvoorstel om het tarief voor een inschrijving in het centraal testamentenregister aanzienlijk te verhogen (van f 18,- naar f 100,-). De opbrengst daarvan zou ten goede komen aan de criminaliteitsbestrijding. De Tweede Kamer nam het voorstel op 1 juni 1993 aan, waarbij VVD, D66, GPV en SGP tegen stemden.

Toen in december 1993 bleek dat er geen meerderheid in de Eerste Kamer was voor dit voorstel, hield minister Ernst Hirsch Ballin de stemming aan. Een onderzoek naar de kosten van het register toonde aan dat het geldende tarief kostendekkend was. Het gat op de begroting dat ontstond door de verhoging werd door andere maatregelen gedicht. Het wetsvoorstel werd in december 1996 ingetrokken.

Wet onbeloonde arbeid door uitkeringsgerechtigden
In maart 1993 trok het derde kabinet-Lubbers een wetsvoorstel in over het verrichten van onbeloonde arbeid door uitkeringsgerechtigden. Het eerste kabinet-Lubbers diende in mei 1986 een wetsvoorstel in om tijdelijk het doen van vrijwilligerswerk met behoud van een uitkering eenvoudiger te maken. Met name de hoge (jeugd)werkloosheid maakte volgens het kabinet zo'n regeling wenselijk. De Tweede Kamer nam het voorstel op 3 november 1987 aan.

Tijdens de behandeling in de Eerste Kamer in oktober 1988 bleken daar echter ernstige bezwaren te bestaan. Zo werd gevreesd dat reguliere betaalde arbeid daarmee verdrongen zou worden. Ruim vier jaar later werd het voorstel ingetrokken

Interimwet provincie Rotterdam

Op 2 september 1997 nam de Tweede Kamer met de stemmen van SGP, GPV, RPF, GroenLinks en CD tegen, een wetsvoorstel aan om op termijn te komen tot een stadsprovincie Rotterdam. Bij de schriftelijke behandeling in de Eerste Kamer bleek er vele bezwaren te bestaan. De VVD-fractie wees op het ontbrekende draagvlak, het CDA sprak van een onomkeerbare stap in een proces waarover nog vele onduidelijkheden bestonden. Andere fracties toonden zich eveneens kritisch.

Op 20 januari 1998 besloot de Eerste Kamer het wetsvoorstel vooralsnog niet te behandelen. Een jaar later, na dat het tweede kabinet-Kok was aangetreden, trok minister Bram Peper het wetsvoorstel in. De plannen voor stadsprovincies verdwenen van tafel.

Uitstel, maar geen afstel

Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen

In december 1983 nam de Tweede Kamer met algemene stemmen het in 1971 ingediende wetsvoorstel Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen aan.

De Eerste Kamercommissie die de behandeling in de Senaat voorbereidde, bracht in november 1984 een zeer kritisch voorlopig verslag uit. Het betrof onder meer de reikwijdte van de wet, de procedure voor spoedopneming en de mogelijkheid tot beroep bij het gerechtshof te Arnhem. De regering zelf vreesde bij nader inzien ook dat de wet door de beroepsmogelijkheid tot een hogere werkdruk voor de rechterlijke macht zou leiden.

Op die gronden kwam het kabinet-Lubbers II in juli 1989 een novelle over onder meer de duur van de machtigingen voor opname in een inrichting, over het vervallen van de beroepsmogelijkheid en om tot een andere regeling voor schade-loosstelling te komen. Ook werden diverse vereenvoudigingen voorgesteld. Tijdens het kabinet-Lubbers III vond een uitgebreide behandeling in de Tweede Kamer plaats, waarbij opnieuw de nodige amendementen werden voorgesteld.

De Tweede Kamer nam het wetsvoorstel (de novelle) in september 1992 aan. Een maand later deed de Eerste Kamer het zelfde. Tegelijkertijd werd toen ook het oorspronkelijk - inmiddels sterk gewijzigde voorstel - aanvaard. In totaal had de behandeling van het wetsvoorstel daarmee ruim twintig jaar geduurd.

Algemene Nabestaandenwet

Op 25 juni 1992 nam de Tweede Kamer een door het derde kabinet-Lubbers verdedigd wetsvoorstel aan waarbij de Algemene Weduwen- en Wezenwet werd vervangen door een Algemene Nabestaandenwet. Tegen het wetsvoorstel waren de fracties van D66, GroenLinks, RPF, SGP en CD.

Het in maart 1991 door staatssecretaris Elske ter Veld ingediende wetsvoorstel had enerzijds tot doel aanzienlijk te bezuinigen op de weduwen- en wezenuitkeringen en moest anderzijds de economische zelfstandigheid van vrouwen en meisjes bevorderen. Zij moesten worden gestimuleerd om te gaan werken.

Tijdens de mondelinge behandeling in de Eerste Kamer op 24 november en 1 december 1992 waren vrijwel alle fracties kritisch tot zeer kritisch. Dat gold niet alleen voor de fracties die in de Tweede Kamer tegen waren geweest, maar evenzeer voor bijvoorbeeld CDA en PvdA. Er werden grote vraagtekens gezet bij de mogelijkheid voor vrouwen van 40 jaar en ouder om nog een plaats op de arbeidsmarkt te vinden. Verder was er kritiek op het deels ontbreken van goed

overgangsrecht.

Tot beantwoording in tweede termijn door de staatssecretaris kwam het niet meer. Per brief kondigde zij een wijziging van haar voorstel aan en op 8 december vroeg zij om schorsing van het debat. De staatssecretaris stelde echter dat er een patstelling leek te ontstaan, omdat hoogst onzeker was of er in de Tweede Kamer steun zou zijn voor de door de Eerste Kamer gewenste veranderingen. Tot intrekking van haar wetsvoorstel was zij niet bereid.

In juni 1995 besloot staatssecretaris Robin Linschoten

alsnog tot intrekking, nadat hij een maand eerder een nieuw wetsvoorstel had ingediend. De positie van oudere weduwen was zo geregeld dat aan de verlangens van de Eerste Kamer tegemoet was gekomen.

Hoewel ook dit voorstel door een deel van het parlement kritisch werd ontvangen, lukte het staatssecretaris Robin Linschoten nog dat jaar in het Staatsblad te brengen. In de Eerste Kamer stemden 41 leden voor en 33 tegen. De gehele oppositie (CDA, GroenLinks, SGP, RPF, GPV, AOV en PSF) was tegen en ook PvdA-lid Ria Jaarsma schaarde zich onder de tegenstemmers. Een jaar later kwam er een wetje tot stand waarbij de nieuwe wet nog enigszins werd aangepast.

Herindeling Twente

In 1999 nam de Tweede Kamer met alleen steun van PvdA en VVD het wetsvoorstel Gemeentelijke herindeling van Twente aan. Onderdeel van dat voorstel was de samenvoeging van Enschede, Hengelo en Borne tot Twentestad.

In de Eerste Kamer bleek tijdens de schriftelijke voorbereiding van de behandeling dat het voorstel niet op een meerderheid in de Eerste Kamer kon rekenen (VVD en PvdA hadden samen geen meerderheid). Op 10 mei 2000 trok minister Klaas de Vries het voorstel daarom in. Hij diende kort daarop een nieuw voorstel in, zonder de omstreden vorming van Twentestad.

Dat voorstel werd in beide Kamers aangenomen. In de Eerste Kamer gebeurde dat overigens met alleen steun van de coalitiepartijen (PvdA, VVD en D66). De stemverhouding was 35 tegen 34 stemmen.

Conclusies

De Leidse politicoloog Gerard Visscher concludeerde in 1994 in zijn dissertatie 'Parlementaire invloed op wetgeving' al dat de invloed van de Eerste Kamer via verwerping van wetsvoorstellen beperkt was. Vrijwel steeds werd later alsnog een enigszins gewijzigd voorstel aangenomen. Later onderzoek bevestigde dat beeld. Vooral de dreiging met een veto zorgt ervoor dat de Eerste Kamer soms aanpassingen

kan afdwingen, hoewel zij formeel geen recht van amendement bezit.

De invloed van de Eerste Kamer op wetgeving vindt meestal op indirectere wijze plaats. Dat gebeurt met name door het afdwingen van toezeggingen, en incidenteel, door afdwingen van een aanpassing van het voorstel via een novelle. Een goed voorbeeld van die laatste optie was de gemeentelijke herindeling van Twente. Na bezwaren tegen samenvoeging van Enschede, Hengelo en Borne dreigde de Senaat het gehele wetsvoorstel te verwerpen. Minister Klaas de Vries haalde daarom via een novelle dat onderdeel uit het voorstel, waarna de herindeling alsnog werd aanvaard.

Verwerping van grondwetsvoorstellen (vooral bij de tweede lezing) en van initiatiefwetsvoorstellen komt relatief vaker voor. Verder blijkt de Eerste Kamer vaak huiverig te staan tegenover voorstellen waarmee haar eigen positie wordt ondergraven. Verwerpingen vinden zowel om reden van wetgevingskwaliteit als vanwege politiek-inhoudelijke redenen plaats.

Campus Den Haag - Partner van Haagsch College

Elke maand belichten we een organisatie-onderdeel toe van onze organisatie. De maand presenteren we u graag: Het Centre for Terrorism & Counterterrorism

Wat is Campus Den Haag?

CDH is een van de 7 faculteiten van de Universiteit Leiden, de oudste universiteit van Nederland. In 1999 is de Universiteit Leiden met deze Haagse vestiging gestart. Inmiddels is de vestiging uitgegroeid tot een volwaardige faculteit.

De Campus is momenteel gevestigd in 5 verschillende gebouwen, op korte afstand van elkaar, in de binnenstad van Den Haag.

De Campus voorziet in een groot aantal bachelor- en mas-

teropleidingen en daarnaast onderwijs voor professionals. *Carel Stolker, rector magnificus hierover: "Den Haag blijkt een succesvolle stap voor Universiteit Leiden. Op dit moment wonen en studeren al zo'n 3000 van onze studenten in Den Haag."*

Centre for Terrorism & Counterterrorism

Het Centre for Terrorism & Counterterrorism werd opgericht op 1 februari 2007. In aanvang richtte het centrum zich op onderwijs en onderzoek op het gebied van terrorisme, contraterorisme, politiek activisme en radicalisering. Gaandeweg kwamen daar andere 'security'-issues bij. Sinds enkele jaren staan de onderzoekers volop in de belangstelling, met name vanwege hun onderzoek naar jihadstrijders, IS en andere terroristische organisaties. De medewerkers van het CTC geven ook onderwijs over deze thema's in de verschillende onderwijsprogramma's van de Campus, verzorgen trainingen voor externe organisaties en adviseren overheids- en andere instanties.

De medewerkers van het centrum houden ook een blog over hun werk. Zo blijft u dagelijks op de hoogte van de ontwikkelingen rondom terrorisme. Deze 'Leiden Safety and Security Blog' is te vinden via: <http://leidensafetyandsecurityblog.nl>

Kijk voor meer informatie over Campus Den Haag op:

www.campusdenhaag.nl

[Twitter.com/campusdenhaag](https://twitter.com/campusdenhaag)

[Facebook.com/CampusDenHaag](https://www.facebook.com/CampusDenHaag)

Kijk voor meer informatie over CTC:

<http://www.campusdenhaag.nl/ctc/>

<http://leidensafetyandsecurityblog.nl>

Hoogleraar en directeur van Centre for Terrorism & Counterterrorism, Campus Den Haag

*Militaire Rusland - NAVO College
Christ Klep*

Voorlopig vormt Rusland geen serieuze militaire bedreiging

Verslag naar aanleiding van het Haagsch College van Christ Klep 23 februari 2015

Door: Dirk van der Werf

Het behoeft geen betoog dat het hier een onderwerp betreft dat naast veel andere internationale woelingen in de algemene belangstelling staat. Er kunnen drie hoofdelementen kunnen worden onderscheiden:

- het algemeen buitenlands beleid van Rusland en de rol die het militair element erin speelt;
- de maskerade waarachter de bedoelingen, planning en uitvoering van het militair beleid verborgen worden gehouden, misleiding;
- de modernisering van het militair apparaat.

Ad 1. Te beginnen met het buitenlands beleid. De achtergrond hiervan is de wil om Rusland weer als grote mogendheid op de kaart te zetten. Het gevoel bestaat dat Rusland na het uiteenvallen van de machtige Sowjet Unie verworpen is tot een schaduw van wat het geweest is. Vandaar ook het streven om samen met de landen van de voormalige Sowjet Unie – voorzover de niet tot de EU zijn toegetreden -- tot een Euraziatische economische gemeenschap te komen waarin Rusland zijn centrale positie weer kan innemen. Bij dit streven vond Rusland de plannen van de Oekraïne om een vrijhandelsassociatie met de EU aan te gaan op zijn weg.

Wat het militair element in het buitenlands beleid betreft, dit is onderworpen aan de „matrix“:

tijd – niveau – locatie

Locatie, voorbeeld: de Krim

Tijd, voorbeeld: wanneer iedereen bezig is met andere dingen

Niveau, voorbeeld: militair ingrijpen of groene mannetjes

Ad 2. De maskerade is duidelijk waarneembaar bij de Krim: doen alsof je met iets anders bezig bent, maar pas later blijkt wat er aan de hand was. De groene mannetjes kwamen zo maar uit het niets. De Russische regering wist van de Prins geen kwaad ....

Ad 3. Modernisering van het militair apparaat. Veel hardware is verouderd, dateert nog uit de sowjettijd. Er is nieuw budget uitgetrokken voor vernieuwing. Men mag zich wel afvragen welke mogelijkheden er zijn voor de opbouw van een militaire apparaat met voldoende slagkracht in een land met een nationaal product gelijk of kleiner dan dat van bijvoorbeeld Italië. Men werkt aan meer tanks en zwaar materieel, vliegtuigen, helicopters, zeevloot, onderzeeërs, enz. Maar of het toereikend is voor zo'n groot land?

Het landleger zal worden opgebouwd in kleinere eenheden, om de flexibiliteit te verhogen na de teleurstellende ervaringen bij de inval in Georgië.

Men zit met een probleem van voldoende opgeleid en geoefend personeel. Er is wel dienstplicht van een jaar, maar dat is niet toereikend voor een goede opleiding en geoefendheid. Daarbij komt dat er veel uitvallers zijn bij de keuring wegens onvoldoende gezondheid en geletterdheid.

Het komt erop neer dat Rusland wel iets kan uitrichten in lokale conflicten, of speldeprikken kan uitdelen, maar in een grotere oorlog onvoldoende slagkracht kan laten zien.

Conclusie:

Ad 1. de matrix is een goed werkend instrument voor de planning van militaire activiteiten;

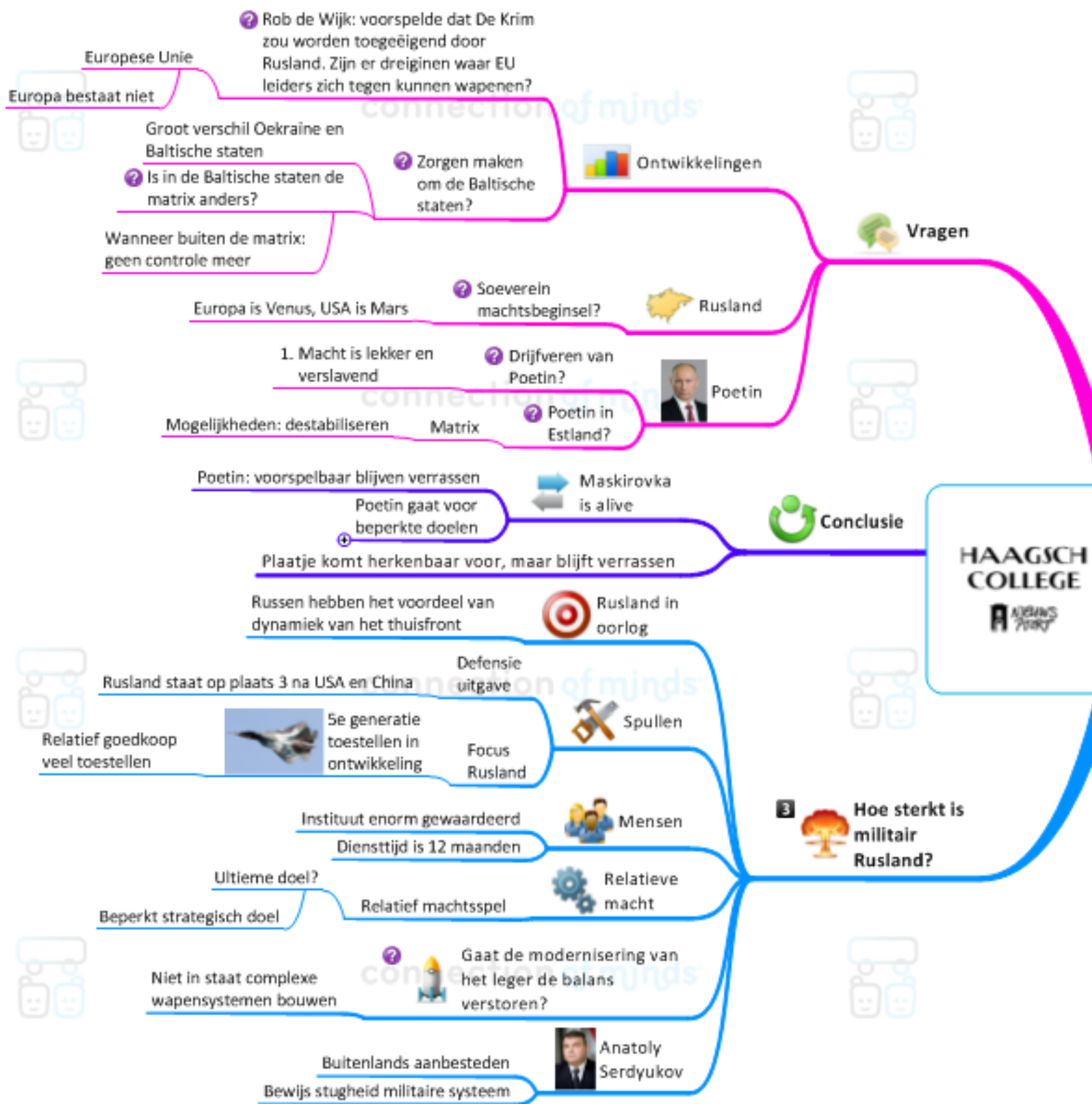
Ad 2. de maskerade (misleiding) brengt altijd zijn vruchten op;

Ad 3. de modernisering laat nog te wensen over.

Voorlopig vormt Rusland dus geen serieuze militaire bedreiging

Voor meer artikelen van Dirk van der Werf:

www.avondland.org

HET MILITAIRE RUSLAND - NAVO COLLEGE Vormt Rusland een serieuze militaire bedreiging?

1 **Buitenlands- en
defensiebeleid
van Rusland**

Het analyse model:
3D matrix

3 assen

Locatie/ plek

Tijd

Niveau

Poetin, heeft veel opties om in dit
hybride conflict te manipuleren

Militaire doctrine in
vaagheid consistent

1. Rusland is terug als grootmacht

2. Herstellen van het
uiteenvallen van Sovjetunie

3. De claim op de gebieden nabij

4. Gevoeligheid voor revolutie

5. Belang van minderheden
beschermen

6. Discours meer nationalistisch

2 **Maskirovka
(misleiding)**

3 elementen

1. Info campagne

Geoliede campagne

2. Grote conventionele macht

3. Negeren, zeggen
dat het niet waar is

connection of minds®

Militaire dreiging Rusland: 'Gaaf u maar rustig slapen'

Door: Krijn Schramade
Bron: OneWorld

Russische militaire vliegtuigen doorkruisen ons luchtruim en Putin die loopt te wroeten in het conflict in Oekraïne. What's next? Hoe moeten we de militaire dreiging van Rusland inschatten? Staan de Russen binnenkort bij Lobith?

ACHTERGROND – OneWorld zit begin deze week in een uitverkochte zaal bij Nieuwspoor. De 200 aanwezigen van dit Haagsch College zijn benieuwd naar de analyse van Christ Klep, volgens de organisatie 'de meest bekende' en ja zelfs 'de beste militair historicus' van Nederland.

"Mijn grootvader zaliger zou zeggen, 'geef die Putin een klap voor zijn kop'. Maar dan zou ik snel klaar zijn met mijn verhaal." Klep neemt na deze anekdote de aanwezigen even terug naar 2008. Rusland wint in dat jaar de oorlog van Georgië met de volgens Klep oude wijze van oorlogsvoering, zoals in de Sovjet-tijd gebruikelijk was: "Door er grote hoeveelheden militairen en materieel in te pompen." De Russen winnen dus wel, maar fouten en gebreken delen een prestigeklap uit aan de Russische krijgsmacht. De strijd is ongecoördineerd en het ontbreekt bijvoorbeeld aan militaire inlichtingen om precisiebombardementen uit te voeren.

Klep noemt de oorlog met Georgië een "kantelpunt voor de Russische krijgsmacht". Rusland is daarom de laatste jaren bezig met de grootste militaire hervormingen sinds het einde van de Koude Oorlog. Terwijl veel Europese landen bezuinigen op defensie, is het Russisch defensiebudget de afgelopen jaren juist verdubbeld. En Putin heeft meermaals gesuggereerd dat hij de machtsverhoudingen van voor de val van de muur wil herstellen. Hij noemde het uiteenvallen van de Sovjet-Unie niet voor niks 'de grootste geopolitieke ramp ooit'. Klep wijst ook op de Sovjet-symbolen in de openingsceremonie van de Olympische Spelen in Sochi vorig jaar. Putin wil de oude invloedssfeer van de USSR herstellen.

Putin en zijn Rubic's Cube

Waar is Putin militair toe in staat? Om de speelruimte voor zijn militaire machtsuitoefening in beeld te brengen, vergelijkt Klep Putin met een behendig speler van de Rubic's Cube. Putin draait aan de drie assen waar hij grip op heeft: 'tijd', 'locatie' en 'militair escalatieniveau'. En hij gaat daarin zo ver als hij denkt te kunnen gaan.

Putin draait bijvoorbeeld aan de as van 'militair escalatieniveau' door in het geniep de pro-Russische rebellen met wapens te steunen en door undercover opererende Russische soldaten te sturen, maar Putin gaat nog niet zo ver dat hij volledig en openlijk meedoet aan de strijd tegen de Oekraïense regering. De mogelijkheid houdt hij wel open, en hij dreigt impliciet door aan de grens met Oekraïne een Russische troepenmacht op te bouwen. Die zou op termijn wel ingezet kunnen worden. Maar misschien ook niet, zoals Putin deze week zei: "Een oorlog in Oekraïne is niet wenselijk."

Rusland heeft veel bang for a buck

Tot nu toe laat Putin binnen zijn militaire mogelijkheden zijn macht zien, maar wat nu als het westen fysiek slaags raakt met Rusland? Wat als Putin verder draait aan zijn Rubic's Cube en het 'militair escalatieniveau' verhoogt? Volgens Klep kan Rusland in vijf a zes dagen tijd de eerste klap uitdelen in het oosten van Europa. De militair historicus verwacht dat daarbij net zoals in de Koude Oorlog de focus ligt op de luchtmacht en luchtafweergeschut. Rusland heeft veel

Fotograaf: Baz Ratner/Reuters

toestellen voor relatief weinig geld. "Veel bang for a buck", zegt Klep. De te verwachten tactiek: een hoop raketten onder de straaljagers hangen, die salvo's laten uitvoeren en die daarmee altijd wel wat raken. Daarnaast beschikt Putin onder zijn directe leiding over een keurkorps van 40 á 60 duizend militairen: special forces, luchtlandingseenheden en mariniers.

"Maar daarna zullen ze gaandeweg het conflict verliezen", verwacht Klep. De VS en de Europese bondgenoten zijn economisch en militair véél sterker. Ondanks de stijging van het Russisch defensiebudget is het nog steeds een factor zeven of acht keer kleiner dan dat van de VS en zelfs kleiner dan het budget van de Amerikaanse luchtmacht.

"En het westen heeft een complete NAVO-structuur in Europa", vervolgt Klep. "De VS heeft 600 militaire bases in 40 landen." Stuk voor stuk zijn dat vooruit geschoven posten, vanwaar zij bijvoorbeeld bommenwerpers als de F-22 aan het werk kunnen zetten. Rusland heeft slechts twee buitenlandse bases, in Cuba en Syrië. Niet de meest stabiele landen, schampert Klep. Rusland heeft bijvoorbeeld wel goede radarsystemen, maar moderne en complexe wapensystemen moet Rusland regelmatig in het buitenland kopen.

En verder zijn de Amerikanen en hun bondgenoten veel beter getraind om samen te werken en militaire acties te coördineren. Maar de Russen hebben dan toch gewoon heel veel soldaten? Klep: "Mensen hebben ze ook steeds minder. Er is een hoog sterftcijfer door drugs, alcohol en TBC." Daarnaast wijst Klep op de slechte reputatie door "de vreselijke ontgroening", waardoor het "niet echt populair" is om deel uit te maken van de Russische krijgsmacht.

Zelfs met alle bezuinigingen kunnen we langere conflicten winnen

"Zelfs met alle bezuinigingen kunnen we langere conflicten winnen", verzekert Klep. Het ontbeert de Russische krijgsmacht aan "mankracht en kwaliteit." Klep ziet de Russen niet tot ver in Europa doorstoten, laat staan tot aan Nederland. Als het westen een klap moet uitdelen aan Rusland, is het daar toe in staat. De tik zal beslissend zijn ook. Klep: "Gaat u maar rustig slapen."

Poetin blijft draaien aan zijn Rubic's Cube

Over vijf jaar verwacht Klep een vergelijkbaar verhaal te kunnen vertellen: "Deze manier van hybride oorlogsvoering is verslavend." Putin zal blijven draaien aan zijn Rubic's Cube, zolang hij het westen niet al te ver op de kast jaagt en met een beperkt strategisch doel in het vizier: "Putin zal daar destabiliseren waar kans op succes is." Zoals het inlijven van de Krim haalbaar bleek, en logisch was omdat er een Russische marinebasis ligt. Klep verwacht dat Putin in het oosten van Oekraïne de frontlijn recht zal willen trekken en daarna wil bevriezen, zodat er een beheersbare enclave ontstaat.

Oekraïne zal niet het laatste land zijn

"En Oekraïne zal qua locatie niet de laatste zijn", waarschuwt Klep over de intenties van Putin. Over een jaar of twee kan Putin bijvoorbeeld gaan morrelen in Kazachstan. Of het conflict in Georgië weer laten opblazen.

Kabinets- crisis 1999: de Nacht van Wiegel

Door de redactie van **Parlement & Politiek**,
partner van het **Montesquieu Instituut**.

Op 18 mei 1999 kreeg een wetsvoorstel tot invoering van de mogelijkheid voor een correctief referendum in de Eerste Kamer niet de vereiste tweederde meerderheid. Daarop bood het kabinet een dag later zijn ontslag aan. Vooral D66 was zeer ontstemd en teleurgesteld over de verwerping, omdat zij het referendum als één van haar ‘kroonjuwelen’ beschouwde.

Nadat D66 aanvankelijk weinig voelde voor een lijmpoging, werd na enige tijd toch een compromis bereikt na een geslaagde bemiddelingspoging door de vicepresident van de Raad van State, Tjeenk Willink.

Dat compromis hield in dat er nog tijdens de periode van het tweede kabinet-Kok een Tijdelijke Referendumwet zou komen, waarin een consultatief correctief referendum zou worden geregeld. Het kabinet zou bovendien het Grondwetsvoorstel opnieuw (in eerste lezing) indienen.

Het voorstel

In het regeerakkoord van het eerste kabinet-Kok was afgesproken dat er een correctief wetgevingsreferendum zou komen. Daardoor moeten burgers de mogelijkheid krijgen om een door Tweede en Eerste Kamer aanvaard wetsvoorstel alsnog af te wijzen.

In februari 1996 diende het kabinet het betreffende wetsvoorstel in. Daarbij werd uitgegaan van eerdere voorstellen van een Staatscommissie-Biesheuvel uit 1985. Burgers moeten hierdoor tot drie weken na aanvaarding van een wetsvoorstel de tijd krijgen om een ‘inleidend verzoek’ te doen voor het houden van een referendum. Daarvoor zijn de handtekeningen van 40.000 kiesgerechtigden nodig. Als met succes zo’n inleidend verzoek is gedaan, moeten binnen zes weken de handtekeningen van 600.000 kiezers worden verzameld. Daarna kan een datum worden vastgesteld voor het referendum. Het wetsvoorstel kan dan alsnog met een gewone meerderheid worden verworpen, mits de meerderheid bestaat uit minimaal 30 procent van de kiesgerechtigden. Sommige onderwerpen, zoals wetgeving over het Koninklijk Huis, ruimtelijke plannen en begrotingen, worden uitgesloten van het correctief referendum.

Eerste lezing

De Tweede Kamer nam het voorstel in eerste lezing op 26 juni 1997 aan. Tegen stemden de fracties van CDA, SGP, GPV, RPF en Unie 55+, alsmede het lid Hendriks (ex-AOV). De Eerste Kamer nam het voorstel op 3 maart 1998 met 40 tegen 27 stemmen aan. Behalve de fracties van CDA, SGP, GPV en RPF, stemden ook vijf VVD-senatoren tegen. Dat waren Wiegel, Van Eekelen, Van Graafeiland, Heijne Makreel en Verbeek.

Tweede lezing in de Tweede Kamer

Na de Tweede Kamerverkiezingen van mei 1998 diende het tweede kabinet-Kok op 14 september van dat jaar het voorstel tot Grondwetsherziening in tweede lezing in. De Tweede Kamer nam het op 11 februari 1999 aan, waarbij CDA, SGP, GPV en RPF tegenstemden. De vereiste tweederde meerderheid werd ruim gehaald.

Nacht van Wiegel

De Eerste Kamer begon op 18 mei 1999 het debat over het referendumvoorstel in de wetenschap dat vijf Eerste Kamerleden van de VVD bij de eerste lezing tegen waren geweest. VVD, PvdA, GroenLinks, D66, SP en Bierman hadden gezamenlijk 50 zetels, precies de tweederde meerderheid. Aangezien de stem van Batenburg (ex-AOV) vóór het voorstel onzeker was, mochten er geen VVD'ers tegenstemmen, wilde het voorstel erdoor komen.

Het voorstel werd verdedigd door minister Peper van Binnenlandse Zaken. Namens de VVD-fractie voerde oud-minister Wiegel het woord. Hij kwam met een aantal bezwaren tegen het correctief referendum, waarvan aantasting van de vertegenwoordigende democratie de voornaamste was.

Omdat lang onzeker bleef wie er van de VVD vóór zouden stemmen, trachtten ook VVD-leider Dijkstal en vicepremier Jorritsma tijdens schorsing van het debat druk uit te oefenen op de geestverwanten in de Eerste Kamerfractie. Na de tweede termijn van de behandeling nam ook minister-president Kok deel aan het debat. Hij sprak echter niet het onaanvaardbaar uit, maar wees de Eerste Kamerleden wel op de mogelijke consequenties van verwerping van het voorstel.

Om 01.30 uur, na een zestien uur durend debat, volgde de ontknoping toen VVD-fractievoorzitter Ginjaar meedeelde dat het voorstel voor één lid onacceptabel was. Senator Batenburg deelde bovendien mee dat hij, anders dan bij de eerste lezing, tegen zou stemmen. Hieruit kon worden afgeleid dat het voorstel slechts 49 stemmen zou krijgen; één te weinig voor de tweederde meerderheid. De enige VVD-tegenstemmer bleek Hans Wiegel te zijn.

Lijmpoging

Op 19 mei ging, na beraad in het kabinet, minister-president Kok naar de koningin om de val van het kabinet mee te delen. Voor D66 was de verwerping van het referendumvoorstel een kabinetscrisis waard.

Een dag later vonden de gebruikelijke consultaties plaats. PvdA en VVD stuurden aan op een lijmpoging, maar de PvdA wilde, anders dan de VVD, wel D66 in het kabinet

houden. D66 was bereid om te spreken over herstel van de breuk, maar zag daartoe vooralsnog weinig mogelijkheden. Op 22 mei werd Tjeenk Willink aangewezen als informateur. Op 1 juni bereikten de fractievoorzitters Melkert, Dijkstal en De Graaf overeenstemming over het referendum. Er zou een voorstel voor een Tijdelijke Referendumwet worden ingediend, die met een gewone meerderheid tot stand kon komen. Formeel ging het slechts om invoering van een raadgevend referendum: het laatste woord bleef bij de volksvertegenwoordiging. Het kabinet zou bovendien een nieuwe poging ondernemen om het correctief referendum grondwettelijk te regelen.

Op 8 juni was de crisis definitief opgelost en kwamen de ministers terug op hun ontslagaanvragen.

Andere problemen

Ongeveer gelijktijdig met het Eerste Kamerdebat over het referendum speelden nog twee zaken. In de Tweede Kamer was het debat aan de gang over de uitkomsten van de Bijlmerenquête begonnen, waarbij de positie van de ministers Borst en Jorritsma ter discussie stond. De verzekering van de andere coalitiepartijen dat het politieke leven van D66-minister Borst niet zou worden bedreigd, droeg bij aan het oplossen van de referendumcrisis.

Minister Apotheker was inmiddels wel in problemen gekomen bij het vinden van een oplossing voor de mestproblematiek in de varkenshouderij. Hij besloot op 7 juni af te treden, en werd vervangen door zijn partijgenoot Brinkhorst.

Tijdelijke referendumwet

Op 2 maart 2000 diende het kabinet de Tijdelijke Referendumwet (Trw) in. Deze moest de mogelijkheid van het houden van een raadgevend correctief referendum op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau regelen. De uitgangspunten ervan waren gelijk aan die van het verworpen Grondwetsvoorstel.

De Tweede Kamer nam dit voorstel op 6 februari 2001 aan, waarbij PvdA, VVD, D66, GroenLinks en SP voorstemden. De Eerste Kamer aanvaardde het wetsvoorstel op 4 september 2001, waarbij dezelfde fracties, en de Onafhankelijke Senaatsfractie, voorstemden. De VVD'er Ginjaar stemde als enige van de regeringsfracties tegen.

Vanaf 1 januari 2002 konden door provincies en gemeenten genomen besluiten en het merendeel van de aangenomen wetsvoorstellen door de burgers aan een referendum worden onderworpen. De Trw is vanaf 1 januari 2005 echter niet meer van kracht.

Profiel: H. (Hans) Wiegel

Door de redactie van **Parlement & Politiek**,
partner van het **Montesquieu Instituut**

Voorman en prominent lid van de VVD. Bevorderde in de periode 1971-1982 als (jeugd)g) partijleider door een op de middengroepen en geschoolde arbeiders gerichte koers de groei van zijn partij. Zette zich sterk af tegen het kabinet-Den Uyl. Uitstekend debater en raspoliticus die optimaal gebruikmaakte van de media. Kon het goed vinden met CDA-leider Van Agt en werd in diens kabinet in 1977 vicepremier en minister van Binnenlandse Zaken. Werd in 1982 Commissaris van de Koningin in Friesland, maar bleef lang een vooraanstaande rol in zijn partij spelen. Stapte later over naar de organisatie van zorgverzekeraars en werd senator. Zijn tegenstem in de Eerste Kamer tegen het correctief referendum veroorzaakte in 1999 een korte kabinetscrisis. Hoffelijke man, die feitelijk vrij verlegen is en een afkeer heeft van scherpslijperij.

VVD

in de periode 1967-2000: lid Tweede Kamer, fractievoorzitter TK, lid Eerste Kamer, minister, Commissaris van de Koning(in)

Voornaam (roepnaam)

Hans (Hans)

Personalia

Geboorteplaats en -datum

Amsterdam, 16 juli 1941

Levensbeschouwing

Geen godsdienst

Partij/stroming

Partij(en)

VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie), vanaf 1 januari 1963

Hoofdfuncties en beroepen

- lid Tweede Kamer der Staten-Generaal, van 18 april 1967 tot 19 december 1977
- fractievoorzitter VVD Tweede Kamer der Staten-Generaal, van 20 juli 1971 tot 19 december 1977
- minister van Binnenlandse Zaken en viceminister-president, van 19 december 1977 tot 11 september 1981
- fractievoorzitter VVD Tweede Kamer der Staten-Generaal, van 27 mei 1981 tot 20 april 1982
- lid Tweede Kamer der Staten-Generaal, van 25 augustus

- 1981 tot 1 mei 1982
- Commissaris van de Koningin in Friesland, van 16 juni 1982 tot 1 februari 1994
- voorzitter KLOZ (Kontaktorgaan Landelijke Organisaties van Ziektekostenverzekers), van 1 februari 1994 tot 1 januari 1995
- voorzitter ZN (Zorgverzekeraars Nederland), van 1 januari 1995 tot 1 februari 2012 (ontstaan door fusie van KLOZ en VNZ)
- lid Eerste Kamer der Staten-Generaal, van 13 juni 1995 tot 1 april 2000

Partijpolitieke functies

Overzicht

- erelid VVD, vanaf 14 mei 1982

Vorige

- lid bestuur VVD-Statencentrale, tot november 1965
- voorzitter JOVD (Jongeren Organisatie "Vrijheid en Democratie") afdeling 't Gooi, van 1962 tot 1963
- lid hoofdbestuur JOVD, van 1962 tot 1965
- vicevoorzitter JOVD, tot 1965
- voorzitter JOVD, van 6 november 1965 tot 29 oktober 1966
- lid hoofdbestuur VVD, van 1966 tot 1977
- redacteur "Liberaal Reveil"
- politiek leider VVD, van 23 september 1972 tot 20 april 1982
- lid hoofdbestuur VVD, van 1981 tot 28 augustus 1981

Lijsttrekkerschap etc.

- lijsttrekker VVD Tweede Kamerverkiezingen 1972, van 23 september 1972 tot 29 november 1972
- lijsttrekker VVD Tweede Kamerverkiezingen 1977, van 11 december 1976 tot 25 mei 1977
- lijsttrekker VVD Tweede Kamerverkiezingen 1981, van 24 januari 1981 tot 26 mei 1981

Nevenfuncties

Huidige

- lid Raad van Toezicht "Pim Fortuyn Foundation", vanaf oktober 2002
- lid Raad van Advies "Otto Workforce", vanaf december 2004
- lid Raad van Commissarissen "H.R. van Triest" B.V. te Hoogeveen, vanaf 1 februari 2005
- lid curatorium VNO-NCW, vanaf september 2005
- adviseur Zelfstandige Klinieken Nederland, vanaf mei 2012

Vorige

- secretaris Liberaal Beraad

- columnist "Algemeen Dagblad"
- lid Raad van Toezicht SEP (Samenwerkende Electriciteits-productiebedrijven)
- vicevoorzitter Raad van Commissarissen SEP (Samenwerkende Electriciteits-productiebedrijven)
- lid Raad van Commissarissen Vereniging "Hendrick de Keyser"
- voorzitter Provinciaal Anjerfonds te Friesland (als Commissaris van de Koningin)
- voorzitter ETIF (Economisch Technisch Instituut voor Friesland) (als Commissaris van de Koningin)
- voorzitter PPC (Provinciale Planologische Commissie) te Friesland (als Commissaris van de Koningin)
- voorzitter Bestuurscommissie Noorden des Lands, vanaf 1 januari 1983 (nog in 1987)
- voorzitter RARO (Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening), van 1 januari 1983 tot 1 januari 1991 (bezoldigd)
- voorzitter Centraal Brouwerij Kantoor, van 1 januari 1984 tot 1 oktober 2012
- voorzitter NSOB (Nederlandse School voor Openbaar Bestuur), tot maart 1993
- voorzitter Stichting Noordelijke Hogeschool te Leeuwarden
- voorzitter 'ultiem overleg' (bijzonder overleg met belangenverenigingen militairen), vanaf januari 1986
- lid Raad van Commissarissen "EGKO Beheer" B.V.
- lid Raad van Adviseurs Stichting "Nederland-Amerika"
- voorzitter Raad van Commissarissen SEP (Samenwerkende Electriciteits-productiebedrijven)
- lid Raad van Commissarissen bouwbedrijf "Bruil-Arnhem Beheer", vanaf september 1988
- lid Nationaal Comité Europees jaar van het toerisme, van juli 1989 tot 1990
- lid Raad van Commissarissen "Koninklijke Bols/Wessanen" N.V., vanaf december 1990
- lid Commissie van Goede Diensten inzake een conflict over de graanprijzen, van 12 maart 1990 tot 29 maart 1990
- lid bestuur Stichting Administratiekantoor "Douwe Egberts Sara Lee", vanaf 14 februari 1991
- voorzitter externe commissie Tweede Kamer inzake herindeling ministeries en bezinning overheidstaken, van 27 januari 1992 tot 1993
- lid Raad van Commissarissen "Meyn" B.V. te Oostzaan, vanaf oktober 1992
- lid Raad van Commissarissen "Van Gansewinkel" B.V.
- lid Raad van Commissarissen N.V. Grontmij
- adviseur "Burger's Verwarming en Airconditioning" B.V.
- lid bestuur Coöperatieve Achmea Verzekeringsgroep
- vicevoorzitter Stichting Maatschappij en Politie
- lid bestuur NSOB (Nederlandse School voor Openbaar Bestuur)
- lid Raad van Commissarissen "De Meeuw" B.V. (nog in

1998)

- lid Raad van Commissarissen NOB (Nederlands Omroep Bedrijf), vanaf juli 1996
- voorzitter Raad van Commissarissen "De Meeuw" B.V.
- voorzitter administratiekantoor "Deerm" B.V.
- voorzitter Raad van Commissarissen "Copaco" N.V.
- lid Raad van Commissarissen "Newconomy", vanaf mei 2001
- voorzitter Raad van Toezicht Staatsbosbeheer, van mei 2002 tot 1 januari 2008
- voorzitter Nationale-Vacaturebank.nl, vanaf mei 2002
- voorzitter ANVR (Algemeen Nederlands Verbond van Reisondernemingen), van december 2003 tot november 2004
- lid Raad van Advies Ronald McDonald Kinderfonds
- voorzitter bestuur ECN (Energie Onderzoek Centrum Nederland) te Petten, vanaf 2005
- columnist dagblad "De Pers", van 23 januari 2007 tot 2012
- informateur collegeonderhandelingen in Noord-Brabant, maart 2011

Afgeleide functies, presidia etc.

- voorzitter bijzondere commissie voor het voorstel van wet van de leden Voogd en Visser inzake de filmkeuring (Tweede Kamer der Staten-Generaal), van 3 december 1970 tot juni 1975
- ondervoorzitter bijzondere commissie Grondwet/Kieswet (Tweede Kamer der Staten-Generaal), van november 1969 tot december 1977
- plaatsvervangend lid Presidium (Tweede Kamer der Staten-Generaal), van 25 mei 1971 tot 21 september 1971
- voorzitter vaste commissie voor Algemene Zaken en Huis der Koningin (Eerste Kamer der Staten-Generaal), van 15 juni 1999 tot 1 april 2000
- plaatsvervangend voorzitter vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Hoge Colleges van Staat (Eerste Kamer der Staten-Generaal), van 15 januari 1999 tot 1 april 2000

Erefuncties, comité's van aanbeveling etc.

- beschermheer Vereniging van oud-leerlingen der Zeevaartschool Terschelling (als Commissaris van de Koningin)
- beschermheer voetbalvereniging LAC (Leeuwarder Athletiek Vereeniging) "Frisia" (als Commissaris van de Koningin)
- erevoorzitter Nederlands Rode Kruis kring te Friesland (als Commissaris van de Koningin)
- beschermheer Bond van Nederlandse oorlogs- en dienstslachtoffers
- lid Comité van aanbeveling Stichting "Vrienden van Bronbeek"
- erevoorzitter JOVD, vanaf 1999

Opleiding

Lager onderwijs

- Openbare lagere Potgieterschool te Amsterdam, tot 1953

Voortgezet onderwijs

- gymnasium-b, "Gemeentelijk Gymnasium" te Hilversum, van 1953 tot juli 1959

Academische studie

- Nederlands recht (niet voltooid), Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, vanaf september 1959 (enkele maanden)
- politicologie (kandidaats), (Gemeentelijke) Universiteit van Amsterdam, van 1959 tot 1965

Activiteiten

Als parlementariër

- Was aanvankelijk woordvoerder voor volkshuisvesting en binnenlandse zaken van de VVD-Tweede Kamerfractie. Voerde in 1975 het woord bij de behandeling van de Nota Grondwetsherziening, met name over de gekozen formatie en het kiesstelsel.
- Diende in 1971 samen met zijn fractiegenoot Geurtsen een initiatiefwetsvoorstel in om de leeftijd voor het passief kiesrecht gelijk te stellen aan die waarop de meerderjarigheid aanving. Dit voorstel werd in 1971 door de Tweede Kamer verworpen.
- Interpelleerde op 29 januari 1974 minister Lubbers en staatssecretaris Hazekamp over het niet-uitvoeren van de motie-Schouten over het uitzonderen van de detailhandel bij de voorgenomen verscherping van het prijsbeleid
- Interpelleerde op 30 januari 1975 minister-president Den Uyl en minister Boersma over de scherp gestegen werkloosheid
- Interpelleerde op 7 april 1976 minister Duisenberg over het uitblijven van de nota inzake ombuigingen in het structurele uitgavenbeleid
- Interpelleerde op 10 maart 1977 minister-president Den Uyl over het uitstel van de behandeling van de wetsvoorstellen inzake de grondpolitiek
- Was woordvoerder binnenlandse zaken van de VVD-Eerste Kamerfractie

Opvallend stemgedrag

- Behoorde in februari 1968 tot de minderheid van zijn fractie die vóór een motie-Van der Stoel stemde, waarin de regering werd gevraagd aan te dringen op stopzetting van de bombardementen in Vietnam en op het starten van onderhandelingen
- In 1969 stemden hij en Vonhoff als enigen van hun fractie vóór een (verworpen) motie-Singer-Dekker waarin aan de minister van Justitie werd gevraagd het COC rechtsper-

soonlijkheid te verlenen

- Behoorde in 1970 tot de minderheid van de VVD-fractie die vóór afschaffing van de opkomstplicht was
- Behoorde in 1971 tot de minderheid van zijn fractie die vóór het initiatiefwetsvoorstel stemde over de mogelijkheid van vervroeging van Prinsjesdag
- Stemde in mei 1999 als enige van zijn fractie zowel in eerste als tweede lezing tegen de Grondwetsherziening met betrekking tot het correctief referendum. Mede hierdoor haalde dit wetsvoorstel in tweede lezing geen tweederde meerderheid.

Als bewindspersoon (beleidsmatig)

- Voerde als minister verschillende kortingen door op de ambtenarensalarissen. Daardoor ontstonden enkele conflicten met de ambtenarenbond, waarvan ABVA-voorzitter Jan Dutman de voornaamste woordvoerder was.
- Kondigde in 1978 per brief aan dat het door zijn voorganger ingediende voorstel voor 24 provincies-nieuwe-stijl zou worden vervangen door een 17-provincieplan. Daarbij zouden Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland in tweeën worden gedeeld en Noord-Brabant in drieën. Na verzet vanuit de provincies handhaafde hij in 1979 alleen het voorstel tot splitsing van Zuid-Holland. In de brief werd verder ingegaan op het te voeren (streeksgewijze) gemeentelijke-herindelingsbeleid. (14.322, nr. 8)
- Introduceerde per 1 november 1979 de mogelijkheid voor ambtenaren om vrijwillig vervroegd (op 63-jarige leeftijd) uit te treden. Hiermee moest een bijdrage worden geleverd aan herverdeling van werkgelegenheid en bestrijding van werkloosheid (met name onder jongeren). Er kwam een VUT-regeling waaruit de uitkering aan de vervroegd gepensioneerden werd gefinancierd.
- Verdedigde in september 1980 samen met minister De Ruiter het beleid rond de veiligheidsmaatregelen en de politie-inzet bij de inhuldiging van koningin Beatrix op 30 april 1980
- Diende in 1980 een wetsvoorstel in tot vernieuwing van de Wet gemeenschappelijk regelingen. De wet werd in 1984 door minister Rietkerk in het Staatsblad gebracht. (16.538)
- Stelde een Directie Minderheden in en was in 1981 eerste ondertekenaar van de ontwerp-Minderhedennota. Uitgangspunt daarvan was het totstandkomen van een samenleving waarin de in Nederland verblijvende leden van minderheidsgroepen afzonderlijk en als groep een gelijkwaardige plaats en volwaardige ontplooiingskansen hebben. Om dat te bereiken komt er een achterstandsbeleid, antidiscriminatiebeleid en beleid met betrekking tot participatie, emancipatie en cultuurbeleving (onder meer behoud van eigen cultuur en taal). (16.102)
- Diende in 1981 samen met minister De Ruiter een voorstel

voor een nieuwe Politiewet in. Dit voorstel werd in 1985 ingetrokken.

- Diende in 1981 een wetsvoorstel in tot splitsing van de provincie Zuid-Holland. Het openbaar lichaam Rijnmond moest daardoor worden omgevormd tot een nieuwe provincie Zuid-Holland. Het overige deel van Zuid-Holland zou de naam Midden-Holland krijgen. Dit wetsvoorstel werd in 1984 door minister Rietkerk ingetrokken. (16.804)
- Belangrijke benoemingen tijdens zijn ministerschap: Vonhoff (VVD, Commissaris van de Koningin in Groningen), Van Dijke (CDA, Commissaris van de Koningin in Utrecht), Borrie (PvdA, burgemeester van Eindhoven), Vos-van Gortel (VVD, burgemeester van Utrecht), Goekoop (VVD, burgemeester van Leiden) en Scholten (CDA, vicepresident van de Raad van State)

Als bewindspersoon (wetgeving)

- Bracht in 1978 een wijziging van de Provinciewet in het Staatsblad (Stb. 272), waardoor het maximum aantal leden van Gedeputeerde Staten wordt uitgebreid tot acht. Het wetsvoorstel was in 1977 ingediend door minister De Gaay Fortman. (14.874)
- Bracht in 1978 wetten in het Staatsblad tot vereniging van de gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen en tot gemeentelijke herindeling van Oostelijk West-Friesland (onder andere uitbreiding van het grondgebied van de gemeente Hoorn) en van het Eemsmondgebied (vereniging van Uithuizen en Uithuizermeeden).
- Bracht in 1978 samen met minister Van Agt de Wet openbaarheid van bestuur (Stb. 581) tot stand, die alle documenten van de rijksoverheid, provincies en gemeenten openbaar verklaart, tenzij er gegronde redenen zijn ze geheim te houden. Het wetsvoorstel was in 1975 ingediend door de ministers Den Uyl en De Gaay Fortman. (13.418)
- Bracht in 1978 samen met de ministers Albada en De Ruiter de wet (Stb. 639) tot goedkeuring van het op 18 oktober 1961 te Turijn gesloten Europees Sociaal Handvest tot stand, waarin onder meer het stakingsrecht van werknemers en overheids personeel werd erkend. Het wetsvoorstel was in 1966 ingediend door de ministers Veldkamp en Samkalden. (8606)
- Bracht in 1979 samen met staatssecretaris Koning een wijziging (Stb. 195) van de Wet openbaar lichaam Rijnmond tot stand. Hierdoor kreeg 'Rijnmond' nieuwe bevoegdheden op het gebied van onder andere het vestigings- en bouwbeleid en het milieubeleid. Het wetsvoorstel was in 1974 ingediend door minister De Gaay Fortman en staatssecretaris Polak. (13.229)
- Bracht in 1979 de Wet Raad voor het binnenlands bestuur (Stb. 784) tot stand. Dit nieuwe adviesorgaan verving de Raad voor de Territoriale Decentralisatie en kreeg een

breder adviesfunctie dan die raad. Onderwerpen waarover onder andere moest worden geadviseerd waren de taakverdeling tussen de lagere publiekrechtelijke lichamen onderling en plannen en maatregelen van de centrale overheid die direct of indirect de lagere overheden betroffen. (15.121)

- Bracht in 1979 een Wet gemeentelijke herindeling van Voorne-Putten en Rozenburg tot stand. Hierbij wordt het grondgebied van de gemeenten Oud-Beijerland en Spijkensisse uitgebreid en worden nieuwe gemeenten Brielle, Bernisse en Westvoorne gevormd. Een deel van Rozenburg gaat over naar Rotterdam. Het wetsvoorstel was in 1975 ingediend door minister De Gaay Fortman. (13.662)
- Bracht in 1979 de Wet Europese Verkiezingen (Stb. 652) tot stand, die de rechtstreekse verkiezing van de Nederlandse leden van het Europees Parlement regelt. De Wet incompatibiliteiten Europees Parlement (Stb. 653) regelde welke functies onverenigbaar waren met het lidmaatschap. (15.044 & 15.045)
- Bracht in 1979 de Wet instelling van de gemeente Lelystad tot stand. De inmiddels 40.000 inwoners tellende groeikern in de Zuidelijke IJsselmeerpolders wordt op 1 januari 1980 een gemeente. (15.455)
- Bracht in 1979 met minister De Ruiter een wet in het Staatsblad (Stb. 693) waarmee de uit 1903 strafbaarstelling van stakingen door ambtenaren en spoorwegpersoneel werd opgeheven. Het wetsvoorstel was in 1970 ingediend door de ministers Beernink en Polak en werd in 1973/1974 in de Tweede Kamer verdedigd door de ministers De Gaay Fortman en Van Agt. (11.001)
- Bracht in 1980 wetten tot gemeentelijke herindelingen in het Rijk van Nijmegen tot stand (vorming van de nieuwe gemeenten Beuningen en Heumen). (16.609)
- Bracht in 1980 samen met minister De Ruiter de Wet Nationale Ombudsman (Stb. 35) tot stand. De Nationale Ombudsman onderzoekt klachten van burgers over overheidsgedragingen. Benoeming geschiedt door de Tweede Kamer die kiest uit een door de vicepresident van de Raad van State, de president van de Algemene Rekenkamer en de president van de Hoge Raad opgestelde voordracht. Het wetsvoorstel was in 1976 ingediend (als Wet commissaris van onderzoek) door minister De Gaay Fortman. (14.178)
- Bracht in 1980 samen met minister De Ruiter een wijziging (Stb. 297) van de Politiewet met het oog op samenwerking tot stand. In het vooruitzicht van herziening van de de Politiewet werden de mogelijkheden voor politieambtenaren om buiten het gebied van aanstelling op te treden aanmerkelijk verruimd. Het wetsvoorstel was in 1975 ingediend door de ministers De Gaay Fortman en Van Agt. (14.183)
- Bracht in 1980 samen met minister De Ruiter een wet (Stb.

531) tot stand die regelt dat leden van vertegenwoordigende lichamen via de kantonrechter een regeling voor verlof voor het bijwonen van vergaderingen kunnen afdwingen. Het wetsvoorstel was in 1976 ingediend door de ministers De Gaay Fortman en Van Agt. (13.966)

- Bracht in 1980 de Wet provinciale indeling van de Waddenzee (Stb. 670) tot stand. Door bestuurlijke indeling moet het beheer van de Waddenzee als internationaal natuurgebied worden verbeterd. (15.665)
- Bracht in 1981 de Wet rampenplannen (Stb. 384) tot stand, die gemeenten verplicht een gemeentelijk rampenbestrijdingsplan op te stellen. Het wetsvoorstel was in 1977 ingediend door minister De Gaay Fortman. (14.873)
- Bracht in 1981 de Wet gemeentelijke herindeling Zuid-Limburg tot stand. 53 gemeenten (onder meer kleine gemeenten als Wijlré, Hulsberg, Sint Geertruid, Slenaken en Urmond) werden opgeheven. Verder werd de gemeente Hoensbroek samengevoegd met Heerlen en werd een nieuwe gemeente Landgraaf gevormd door samenvoeging van Schaesberg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms. Er werden 18 nieuwe gemeenten gevormd. (15.521)
- Tijdens zijn ministerschap vond de behandeling in eerste lezing van de Grondwetsherziening plaats. Voorstellen die hij verdedigde waren onder meer het verlenen van kiesrecht voor de gemeenteraad aan niet-Nederlandse ingezetenen, het afschaffen van het ritueel van openen en sluiten van Kamerzittingen, de zelfstandige keuze van de Kamervoorzitters, de verkiezing van de Eerste Kamer voor vier jaar en afschaffing van de verkiezing per groep van provincies en de verankering van burgerrechten (zoals een discriminatieverbod) in de Grondwet.

Wetenswaardigheden

Algemeen

- In 1986 verhinderde met name het CDA in de Friese Staten dat hij voor enige maanden minister van Binnenlandse Zaken werd als opvolger van de overleden Koos Rietkerk. Het CDA vreesde dat terugkeer van Wiegel in de landelijke politiek electoraal nadelig zou zijn.
- Kreeg op het partijcongres in 1990 ernstige kritiek te verduren op zijn rol tijdens de verkiezingscampagne van najaar 1989. Afgevaardigden verweten hem lijsttrekker Voorhoeve voor de voeten te hebben gelopen.
- In juni 1993 besloot de top van de VVD, ondanks aandrang vanuit enkele afdelingen, hem niet opnieuw te vragen lijsttrekker te worden
- Bedankte voor het Eerste Kamerlidmaatschap, omdat dat hem mogelijk zou belemmeren bij de optimale uitoefening van zijn hoofdberoep en enkele nevenfuncties

Uit de privésfeer

- Was ondanks zijn verlegenheid in staat om een zaal vol publiek volledig naar zijn hand te zetten
- Zijn eerste echtgenote verongelukte op 6 november 1980. Zijn tweede echtgenote (zuster van zijn eerste echtgenote) verongelukte op 6 januari 2005.
- Zijn vader was binnenhuisarchitect en eigenaar van een meubelmakerij en aannemersbedrijf

Anekdoten en citaten

- Tijdens een publiek debat met minister-president Den Uyl, waarbij hij ernstige kritiek uitte op het financiële beleid van het kabinet, zei hij eens: "Sinterklaas bestaat. Hij zit daar!" (daarbij wijzend op Den Uyl).
- Aan hem wordt de uitspraak toegeschreven: de VVD heeft geen vleugels, alleen maar vlerken

Niet-aanvaarde politieke functies

- minister van Binnenlandse Zaken, februari 1986

Pseudoniemen, bij-, koos- en schuilnamen

- "Het orakel uit Ljouwert" (bijnaam)
- "De grote ijsmeester" (bijnaam)

Woonplaats

Heeze

Ridderorden

- Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, 26 oktober 1981
- Commandeur in de Orde van Oranje-Nassau, 28 april 1989
- Grootofficier in de Orde van Oranje-Nassau, 20 januari 1994

Buitenlandse onderscheidingen

diverse buitenlandse onderscheidingen

Verenigingen, sociëteiten, genootschappen etc.

lid JOVD (Jongeren-Organisatie "Vrijheid en Democratie"), vanaf 1961

Publicaties/bronnen

Publicaties

- "Vrijheid, Werk, Samenwerking" (1977) (VVD-verkiezingsprogramma)
- "Een Partijtje Libre" (1969)
- "De Geloofwaardigheid van een Alternatief" (1974)
- publicaties in verscheidene periodieken

Literatuur/documentatie

- F. van der Molen, "Wie is Wie in de Tweede Kamer?" (1970)

- H. van der Werf, "Hans Wiegel, profiel van een politicus" (1973)
- A.D. Huysman, "H. Wiegel - Maakte van de VVD eerst recht een volkspartij", in: W.J.A. van den Berg e.a. (red.), "Kopstukken van de VVD. 16 Biografische schetsen" (1988), 109
- K. Bijlsma (red.), "Wiegel, Commissaris in Friesland" (1992)
- J. Hoedeman, "Wiegel en het spel om de macht" (1993)
- W. Bemboom, "Hans Wiegel en de media" (1999)
- Bert Vuijsje, "Avonturen in besturen. Gesprekken met Hans van Mierlo, Ruud Lubbers, Hans Wiegel en vele anderen" (2006)
- Roelof Bouwman en Frank Poorthuis, "'Je moet het in je hebben'" HP/De Tijd, 8 juli 2011 (themanummer Wiegel 70)

Familie/gezin

Echtgeno(o)t(e)/partner

J. Frederiks, Jacqueline (Pien)

2e echtgeno(o)t(e)/partner

M. Frederiks, Marianne

Kinderen

1 zoon en 1 dochter (uit eerste huwelijk)

Vader

W. Wiegel, Wilhelm

Moeder

S.M.A. Smolenaars, Sophia Maria Alberdina

Beroep grootvader (vaderskant)

- typograaf/drukker bij N.V. Paragon
- boekdrukker

Beroep grootvader (moederskant)

- adjunct-onderofficier KNIL
- schrijver bij de Nederlandse Spaarkas

Bezoek Parlement & Politiek voor uitgebreide informatie over de landelijke politiek en de werkwijze en achtergronden van het politiek bedrijf. De website wordt up-to-date gehouden door de redactie van Parlement & Politiek – een initiatief van PDC, partner van het Montesquieu Instituut..

Duivesteijn onder druk

Een week voor de doorvoering van 'het woonakkoord'

Geschreven door: Hans Wiegel

Bron: NRC Handelsblad, 11 december 2013.

Volgende week wordt het misschien weer spannend in de Eerste Kamer.

Verschillende keren al hebben we gezien dat het kabinet en de twee regeringspartijen een deel van de oppositie te hulp moesten roepen. Dat moest omdat de Senaat zijn tanden liet zien en zo VVD en PvdA daartoe dwong. Nu wordt er al een week of wat onderhandeld over de pensioenen. Al eerder is een compromis gebakken met D'66, de ChristenUnie en de SGP. Het 'woonakkoord'. Dat compromis staat nu weer op de tocht. In de Eerste Kamer. Daar overweegt PvdA-senator Duivesteijn tegen de verhuurdersheffing voor de woningcorporaties en particuliere verhuurders te stemmen. Daarmee zou een hoeksteen uit dat 'woonakkoord' van VVD, PvdA, D'66, ChristenUnie en SGP worden getrokken. Het gaat om een lastenverzwaring van meer dan 1½ miljard. Duivesteijn's stem is in de Eerste Kamer beslissend. De particuliere verhuurders waarschuwden maandag jl., in een open brandbrief, voor forse huurverhogingen en ingrijpende bezuinigingen op renovatie en nieuwbouw.

Ik kan mij de aarzeling van Duivesteijn voorstellen. Hij kent de materie. Heeft er in zijn loopbaan als politicus en bestuurder mee te maken gehad. Lid van de Tweede Kamer, wethouder in een grote stad. Hij is begaan met het werk dat de corporaties, in het belang van hun huurders, al vele jaren verrichten. Ik laat de excessen bij sommige daarvan hier buiten beschouwing. Zelf zat ik als lid van de Eerste Kamer ooit ook in zo'n soort situatie. Daar was toen geen geld mee gemoeid. Het ging om het corrigerend wetgevend referendum. Voor mij een principe kwestie. Hoe gaat het dan? Je wordt onder pressie gezet. Dat overkomt senator Duivesteijn nu ook. Op hem oefent de PvdA-top nu druk uit om toch vóór het voorstel te stemmen. Vicepremier Asscher bemiddelt in de kwestie. Nou, bemiddeling? Asscher heeft natuurlijk van de top van de PvdA de boodschap gekregen Duivesteijn in het gareel te krijgen. Dat voelt zwaar. In mijn geval verdedigde ik

het standpunt dat, in woord en geschrift, altijd eerder door mijn partij was ingenomen. Bij de toenmalige kabinetsformatie was dat weggegeven. Er werd ook (min of meer) morele druk uitgeoefend. Mijn eigen fractievoorzitter in de Eerste kamer, Ginjaar, deed dat niet. Die respecteerde mijn beslissing. Maar er was natuurlijk wel het gedoe in de regeringscoalitie met de PvdA. Niet van de kant van Minister Peper van Binnenlandse Zaken. Die zat er ontspannen in. Genoot van het debat en – vast wel – ook van de onzekere afloop. Wel van de Minister-president, die speciaal naar de Eerste Kamer kwam om de spanning op te voeren. Misschien overkomt senator Duivesteijn dat in de Eerste Kamer ook nog. Een nacht, of tenminste een avondje. Overal schijnt hij van partijgenoot-wethouders in het land steun te krijgen. Zij vragen hem z'n poot stijf te houden. Het zal me benieuwen of hij stand houdt. Het is zwaar en er komt gedonder van. En dit keer gaat het om veel geld en grote belangen. Alweer een gat in de kaas van zijn partijgenoot Dijsselbloem is ongemakkelijk.

Een week later stemde Duivesteijn alsnog in met het woonakkoord.....

Fotograaf: Richard van Elferen

HET GROTE EURO COLLEGE

Mathijs Bouman: de Grieken en the Big Bazooka

Mario Draghi, president van de Europese Centrale Bank, kondigde eind januari aan dat hij vanaf maart de geldkraan wagenwijd open zal zetten. De ECB zal 1.140 miljard euro in de economie pompen. Helpt deze Big Bazooka de eurozone er weer bovenop? Of zorgen de nieuwe Griekse ontwikkelingen ervoor dat de euro echt in de problemen komt...

Mathijs Bouman gaat in zijn tweede Haagsch College in op de ontstaansgeschiedenis en de werking van de ECB. Ook zal hij spreken over de invloed van de ECB op de huidige en toekomstige staat van de eurozone.

Mathijs Bouman is econoom en journalist. Hij is onder andere beurscommentator bij RTL-Z en columnist van Het Financieele Dagblad en Z24.

Datum: 20 april 2015
Tijd: 20.00 - 21.30 uur
Locatie: Perscentrum Nieuwspoor

HAAGSCH COLLEGE

Universiteit
Leiden
Campus Den Haag

Reserveren? haagschcollege.nl

VOLG ONS OP FACEBOOK

We geven voor elk college vrijkaarten weg!

facebook.com/HaagschCollege

En we zijn natuurlijk ook te vinden via...

VR. 10 APRIL
DE RÉGÂHS

VR. 10 APRIL
KREAM

IEDERE VRIJDAG VAN HIP HOP TOT R&B VERPAKT IN EEN FUTURISTISCH JASJE.

DI. 14 APRIL
KUNST EN WETENSCHAP

EEN ONTMOETING TUSSEN WETENSCHAPPER HANS CLEVERS EN KUNSTENAAR RAMSEY NASR

ZA. 18 APRIL
BABY DEE

VR. 24 APRIL
DE DEELDELIERS

JULES DEELDER EN CONSORTEN GAAN LOS!

**PAARD
VAN
TROJE**

**PRINSEGRACHT 12 DEN HAAG
WWW.PAARD.NL**

Grafisch ontwerp met een knipoog

Zoekt u ervaren grafisch ontwerpers die ideeën in een pakkend beeld vertalen?

Vanuit Den Haag ontwerpt Goedsnik op heldere en speelse wijze websites, animaties, visuele identiteiten en boeken.

Ook voor conceptontwikkeling en het in kaart brengen van de beoogde doelgroep bent bij ons aan het juiste adres.

Bezoek onze website op: www.goedsnik.nl

E-mail: info@goedsnik.nl | Tel: 06 47 7835 87

**WIJ WERKEN AL MEER DAN 100 JAAR OP HET SNIJVLAK
VAN DE NIEUWSTE TECHNIEKEN EN DE OUDSTE AMBACHTEN**

PRESENTATIE BOEKJES
GROOTFORMAAT KOPIËN
FOTOBHANG
VISITEKAARTJES
ROLLUP BANNERS
3D PRINTEN
KLEINE OPLAGE KRANTEN
BEDRUKTE WHITEBOARDS
ARCHIEF SCANNEN
WEBSITE PRODUCTIES
GEPERSONALISEERD DRUKWERK

REPRO- VAN DE KAMP

PAPIER | DIGITAAL | 3D

WEGASTRAAT 40, DEN HAAG | TELEFOON: 070-3476464

WWW.REPROVANDEKAMP.NL